

Г.К. Джумажанова¹, М.Б. Кервенова¹

¹Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті

Қазақстан, Семей қ.

e-mail: dariya69@mail.ru

СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Мақалада студенттердің ғылыми- зерттеу жұмыстарының мәселесі қарастырылады. Автор студенттердің ғылыми- зерттеу жұмысы білім беру сапасы жүйесінің маңызды компоненттерінің бірі болып табылады деген қорытындыға келеді. Білімнің көлемі мен құрылымы қазіргі білім берудің сапалық сипаттамаларының бір бөлігі ғана. Сондықтан жоғары білім беру жүйесінде болашақ мамандарды қалыптастыру процесінің маңызды құрамдас бөлігі студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысы (СҒЗЖ) болып табылады.

Түйін сөздер: студент, ғылыми жұмыс, ғылыми-зерттеу жұмысы, жоғары оқу орны, өздік жұмыс, іс-әрекет шығармашылығы, жаңашылдық.

Г. К. Джумажанова¹, М. Б. Кервенова¹

¹Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет

Казахстан, г. Семей

e-mail: dariya69@mail.ru

Пути организации научных работ студентов

В статье рассматривается проблема научно- исследовательской работы студентов. Автор приходит к выводу, что научно-исследовательская работа студентов является одной из важных составляющих системы качества образования. Объем и структура знаний – это только часть качественных характеристик современного образования. Поэтому важнейшей составляющей в процессе формирования будущих специалистов в системе высшего образования является научно-исследовательская работа студентов (НИРС).

Ключевые слова: студент, научная работа, научно-исследовательская работа, вуз, самостоятельная работа, деятельностное творчество, новаторство.

G. K. Dzhumazhanova¹, M. B. Kervenova¹

¹ Kazakhstan humanitarian and Law Innovation University

Kazakhstan, Semey

e-mail: dariya69@mail.ru

Scientific work of students ways to organize

The article deals with the problem of research work of students. The author comes to the conclusion that the research work of students is one of the important components of the quality system of education. The volume and structure of knowledge is only a part of the qualitative characteristics of modern education. Therefore, the most important component in the process of forming future specialists in the higher education system is the research work of students.

Keywords: student, scientific work, research work, university, independent work, activity creativity, innovation.

Жоғары оқу орындарында білім беру мәселесіне арналған шетелдік зерттеулерде студенттердің өздік жұмысы жоғары кәсіби білімнің ажырамас компоненті ретінде қарастырылады. Мәселен, Э. Кимонен, Р. Невалайнен студенттердің өздік жұмысы мен белсенді оқуды заманауи адамдарға ең қажетті құзыреттіліктерді бере алатын оқыту

формалары деп есептейді [1]. Түбегейлі және жылдам өзгеріп тұратын қоғамда өмір сүретін тұлғалар өмір бойы өздігінен жаңа білім игеруге қабілетті болуы тиіс. Өздік жұмыс – студенттің жаңа жағдайға бейімделіп, өзгеріп тұруға дайын болуының бірденбір құралы.

Шетелдік психологиялық-педагогикалық зерттеулерде (Л. Дэйм, Л.

Карлссон, Д. Литлл, Х. Холек және т.б.) өздік жұмыс пен белсенді оқудың беретін нәтижелеріне қатысты көзқарас мынадай: оқыту үдерісіндегі дербестік білімалушының өз оқу іс-әрекетіне жауапкершілікті өз мойнына алу қабілеттілігін арттырады және оның өмірде саналы таңдау жасауға дайындығын қалыптастырып дамытады [2-5].

Ғылымның барлық саласында білім мазмұны мен көлемі қауырт өсіп отырған қазіргі әлемдік жиһандану кезінде осы мақсат өздігінен оқу іс-әрекетін тиімді ұйымдастыруға да тікелей байланысты. Сондықтан, студенттердің ғылыми-зерттеу әрекетінің педагогикалық жүйесін арнайы ұйымдастыру – оқу үдерісін жетілдірудің негізгі шарты болып табылады. Қазіргі таңда оқу үдерісіне, студенттердің ғылыми-зерттеушілік және экспериментальды конструкторлық қызметін негіздеу ерекше мәнге ие болып отыр. Жоғары оқу орындарындағы білім берудің зерттеушілік ұстанымы студенттерді ғылым саласында қолданылатын зерттеудің негізгі әдістері мен таныстыруға, зерттеу әдістемесінің тиімді элементтерін игеруге және құбылыстар мен үдерістерді зерттеу арқылы өз бетінше жаңа білімдерді игеруге мүмкіндік береді. Зерттеушілік принципті қолдану студенттердің танымдық қабілеттерін дамытады. Білім алушылардың белсенділігін және өзбеттілігін арттыруға, танымдық қызметінің әдіс-тәсілдерін игеруге, қызығушылығын арттыруға септігін тигізеді. Жоғары оқу орындарындағы білім беру саласындағы алға қойылған мақсаттардың бірі – білім беру интеллектуалдық белсенділігін арттыру, сол арқылы білім беру жүйесінің дамуын жетілдіру [6].

Ғылыми-зерттеу жұмысы – бар білімді кеңейту және жаңа білімді алу, ғылыми гипотезаларды тексеру, табиғат пен қоғам дамуының заңдылықтарын анықтау, жобаларды ғылыми жинақтау, ғылыми негіздеу мақсатында ғылыми ізденіс пен

зерттеулер, эксперименттер жүргізумен байланысты жұмыс.

Қазіргі таңда орта білім беретін оқу орындары білім беруде студенттердің шығармашылық әрекетін, білімді өздігінен ізденіс арқылы табудың жолын, жалпы педагогикалық ұстанымдарды басшылыққа алу біліктіліктерін көтеру мәселесі қойылып отырғандықтан, білім берудің басты субъектілері – оқытушы мен білім алушы студенттер арасындағы қарым-қатынас дәрежесі мүлдем басқаша жаңа деңгейге көтерілді. Осының негізінде оқыту мүмкіндіктері мен оқу әрекеттері түрленіп, ғылыми-зерттеу жұмыстарының құрылымы да, мазмұны да, оны ұйымдастырудың педагогикалық-психологиялық мақсаты да кешенді түрде өзгеріске ұшырағаны байқалады [7].

«Ғылыми-зерттеу жұмысы», «іс-әрекет шығармашылығы», «жаңашылдық» ұғымдары бір-бірімен тікелей байланысты: іс-әрекет шығармашылығы арқасында ғылыми-зерттеу жұмысы туады, ал жүйелі жүргізілген кез-келген ғылыми-зерттеу жұмысы нәтижесінде «ғылыми болжам» туындап, жаңалық ашуға жол ашылады.

Қазіргі кезеңдегі білім беру ісінің негізгі нысаны – жас ұрпақтың біліктілігін қалыптастырып қана қоймай, олардың бойында ақпаратты өздері іздеп табатын және талдай алатын, сондай-ақ ұтымды пайдалана білетін, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеге лайықты өмір сүріп, қызмет жасауға қабілетті тұлғалық қасиеттерді қалыптастыру болып отыр. Елбасының соңғы жолдауындағы алтыншы міндеті де осы заманғы білім беру мен кәсіптік қайта даярлаудың, «парасатты эконимикалық» негіздерін қалыптастыруды, жаңа технологияларды, идеялар мен көзқарастарды пайдалануды, инновациялық эконимиканы дамытуды қарастырады. Білім беру реформасы табысының басты өлшемі – тиісті білім мен білік алған еліміздің кез келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып даярлауда жаңа талаптар қоя бастады. Бұл өзгерістер студенттердің ғылыми-инновациялық ортаны кеңейту

қажеттігі туындайды. Тіпті орта ғасырлардан бері жоғары және орта білім беретін оқу орындары өз қызметінің институционалдық құрылымында білім беру, зерттеу, тәрбиелеу сияқты маңызды үшбағытты айқындап, бекіткен болатын. Білім беру, зерттеу және тәрбиелеу ұштағаны университеттік білімнің іргетасын қалайды.

Студенттердің зерттеушілік әрекетін қарастырған А. Мынбаева жоғары мектептің ғылыми қызмет теориясының тарихи мен негізгі категориясын қарастыра отырып, жоғары оқу орындарындағы ғылымның қалыптасуын шартты үш кезеңге бөліп қарастырады. Оларды мазмұндық және процесуалдық дамуына қарай сипаттайды [8].

Жоғары оқу орындарындағы өзіндік жұмысты ұйымдастыруда туындайтын қарама-қайшылықтар және оны ұйымдастыру тиімділігінің төмендігі жайында О.А. Абдуллина, Н.Г. Бакрадзе, С.И. Архангельский еңбектерінде айтылады.

Ғылыми-зерттеу әлеуметі бар ғылым адамының, ғылыми ұжым мүшесінің қалыптасу үрдісінің бастапқы кезеңі – жоғары оқу орнына дейінгі және жоғары оқу орны кезеңдерінде жүзеге асырылады. Жоғары білім беру саласындағы алға қойылған мақсаттардың бірі – білім беру үрдісіне қатысушылардың интеллектуалдық белсенділігін арттыру, сол арқылы білім беру жүйесінің дамуын жетілдіру. Білім беру жүйесінде мұндай талаптарды қанағаттардыру-білім беру жүйелеріне жоғары білікті мамандарды дайындау мәселелерін ғылыми негізде шешу қажеттілігімен тікелей байланысты.

Соңғы жылдары жоғары білім берудің жалпы теориясының қалыптасуын ғалымдар С.И. Архангельский, Н.В. Алексондров, Б.С. Гершунский, Н.В. Кузьмина, Г.И. Кулагина және т.б. өз еңбектерінде қарастырған.

Қазақстанда болашақ мамандардың кәсіби-педагогикалық және әдістемелік даярлығын қалыптастыру бойынша, қоғамдағы реформаларға сай білім беру саласының дамуы туралы Қ.Б.

Сейталиев, А.С. Иманғалиев, Қ.М. Арынғазин, С.Ж. Піралиев, А.Қ. Құсайнов, Ш.Х. Құрманалиналар, студенттердің зерттеушілік әрекетін қалыптастыру, дамыту және оқу белсенділігі мәселелерін Т.С. Садықов, А.Е. Әбілқасымова, З.А. Исаева, А.Ш. Байтоқаева және т.б. ғалымдардың еңбектерінен көруге болады.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысы саласында теориялық ізденістердің негізгі белгісі олардың қолданбалы бағытталығы мен алдыңғы қатарлы педагогикалық тәжірибеге кеңінен сүйену болып табылады. Теориялық және эмперикалық білімдердің интеграциясы оларды толық бейнеде жинақтай отырып, студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарының түрлі аспектілерін кешенді түрде қарастыруға мүмкіндік берді.

Педагогикалық құбылыс ретіндегі студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру ұстанымдары мен құрамдас бөліктері анықталды, негізгі мақсаттары тұжырымдалды. Олар төмендегідей:

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарының мақсаттары:

- әрбір студентте зерттеу қабілеттері мен дағдылары, білімдерінің кешенді дамуы;
- ғылыми-техникалық өзекті мәселелерді шешуге өз үлесін қосу;
- жалпыға ортақ ғылыми-практикалық нәтижелерді алу;
- әрбір студентте мамандық бойынша шығармашылық белсенділігін дамыту.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарының құрамдас бөліктері:

- мамандық өз ерекшелігін ескере отырып, жылдан жылға студенттерге ғылыми-зерттеу қабілетінің, дағдыларының қалыптасу үрдісі;
- қабілет, білік және дағдының қалыптасу тәсілдері, формалары мен құралдарының жүйесі;
- қабілет, білік және дағдының қалыптасу үрдісінде субъект-объектілік байланыстың құрылымы мен жүйесі.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарының тиімділігі. Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру ұстанымдары:

– ғылыми-зерттеу жұмыстарының оқу үдерісімен тығыз байланысты;

– студенттердің жалпы ғылыми, техникалық және арнайы дайындығын ескере отырып, шығармашылық қызметтің түрлі формаларына дифференциалды түрде тартуы;

– ғылыми ізденістің ауқымын кеңейту және мәселелерді қиындату есебінен ғылыми жұмысқа қатысу үздіксіздігін;

– ғылыми-зерттеу ұйымдары мен кәсіпорындардың байланысына негізделген ғылыми жұмыстардың өзектілігі мен шынайылығы;

– студенттің белсенділігі мен инициативасына тірек ету.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысының міндеттілік ұстанымы ғылыми-зерттеу элементін оқу үрдісіне, зертханалық және практикалық сабақтарға, тәжірибенің барлық түріне, курстық жұмыс және дипломдық жұмысқа енгізу, сондай-ақ барлық оқытушыларды студенттердің ғылыми жұмыстарын жетекшілік етуді талап етті. Бұл студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастырудың бірегей әдістемелік ұстанымдарын өңдеу, қолданыстағы оның ұйымдастыру және басқару формалары мен тәсілдерін қайта қару қажеттілігін тудырды. Осылайша алғаш рет оқу үрдісі мен ғылыми зерттеу жұмысының бірлігіне негізделген кадрларды дайындаудың жаңа ұстанымдары қалыптасты.

Әдебиеттер.

1. Қазақстан Республикасының Ғылым туралы Заңы. 18 ақпан 2011 ж. (adilet.zan.kz сайтынан)
2. Жиенбаева С.Н. Педагогикалық ғылыми-зерттеу әдістемесі. – Алматы, 2010. – 125 б.
3. Скаткин М.И. Методология и методика педагогических исследований. - М., 1996
4. Абдуллина О.А. «Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Для пед. высш. учеб. заведений. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
5. Таубаева Ш. Методология и методика педагогического исследования. Учебник. – Алматы, 2011. - 141 с.
6. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы. – Астана: Ақорда, №319-III ҚРЗ – 2007.
7. Арапова К.М. Кредиттік оқыту жағдайында студенттердің өздігінен орындайтын жұмыстарын ұйымдастырудың педагогикалық шарттары: Пед. ғыл. кан. дисс. – Алматы, 2008.
8. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения, или Как интересно преподавать: Учебное пособие. - Алматы, 2007. - 284 с.

Әдебиеттер.

1. Қазақстан Республикасының Ғылым туралы Заңы. 18 ақпан 2011 ж. (adilet.zan.kz сайтынан)
2. Жиенбаева С.Н. Педагогикалық ғылыми-зерттеу әдістемесі. – Алматы, 2010. – 125 б.
3. Скаткин М.И. Методология и методика педагогических исследований. - М., 1996
4. Абдуллина О.А. «Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Для пед. высш. учеб. заведений. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
5. Таубаева Ш. Методология и методика педагогического исследования. Учебник. – Алматы, 2011. - 141 с.
6. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы. – Астана: Ақорда, №319-III ҚРЗ – 2007.
7. Арапова К.М. Кредиттік оқыту жағдайында студенттердің өздігінен орындайтын жұмыстарын ұйымдастырудың педагогикалық шарттары: Пед. ғыл. кан. дисс. – Алматы, 2008.
8. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения, или Как интересно преподавать: Учебное пособие. - Алматы, 2007. - 284 с.

Джумажанова Гульжанар Какимжановна

Лауазымы: псих. ғ.к., қауымдастырылған профессор, Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті

Пошталық мекен-жайы: 071400, Қазақстан, Семей қаласы, Шмидт көшесі-44

Байл. тел.: 87783926076

e-mail: dariya69@mail.ru

Кервенова Мадина Бокеновна

Лауазымы: Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті, «Педагогика және психология» мамандығының 2 – курс магистранты

Пошталық мекен-жайы: 071400, Қазақстан, Семей қаласы, Шмидт көшесі-44

Байл. тел.: 87054655011

Джумажанова Гульжанар Какимжановна

Должность: к.псх.н., ассоциированный профессор, Казахский инновационный гуманитарно-юридический университет

Почтовый адрес: 071400, Казахстан, г. Семей, ул. Шмидта-44

Сот. тел.: 87783926076

e-mail: dariya69@mail.ru

Кервенова Мадина Бокеновна

Должность: казахский инновационный гуманитарно-юридический университет, магистрант 2 курса специальности «Педагогика и психология»

Почтовый адрес: 071400, Казахстан, г. Семей, ул. Шмидта-44

Сот. тел.: 87054655011

Zhumazhanova Gulzhanar Kakimzhanovna

Position: PSH.candidate of science, associate professor, Kazakh humanitarian and Law Innovation University

Postal address: 071400, Kazakhstan, Semey, Schmidt Street, 44

Connect. tel.: 87783926076

e-mail: dariya69@mail.ru

Kervenova Madina Bekenovna

Position: Kazakh humanitarian and Law Innovation University, 2nd year master's student of the specialty "pedagogy and psychology"

Postal address: 071400, Kazakhstan, Semey, Schmidt Street, 44

Connect. tel.: 87054655011